

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПВНЗ «КИЇВСЬКИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ
АСОЦІАЦІЇ НАРОДНОЇ МЕДИЦИНИ»
ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ О.О.БОГОМОЛЬЦЯ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР «ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
СТУДЕНТА»

XVI МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

***НОВІТНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ
ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА-МАЙБУТЬОГО ЛІКАРЯ***

Присвячується пам'яті засновника і керівника
ПВНЗ «Київський медичний університет
Української асоціації народної медицини»
Поканевича Валерія Володимировича

***Матеріали XVI міжнародної наукової конференції
Київ, 23 березня 2016 року***

КИЇВ 2016

Відповідно актуалізується необхідність досліджень уявлень про здоров'я студентів-медиків, які формуються в результаті професійної соціалізації. Адже уявлення про здоров'я людини саме лікарів значною мірою визначають соціальні уявлення.

Література:

1. Каган В. Е. "Внутренняя картина здоровья и система культуры / IV Соловацкий общественно-политический форум человек и общество, психическое здоровье и экология культуры. – Арх-ск – Соловки, 1992. – 160 с.
2. Смирнов П.И. Социология личности: Учеб. пособие. / П.И.Смирнов. - СПб.: Изд-во СПбГУ, 2001. - 380 с.
3. Фуко М. Рождение клиники. М.: Смысл, 1998. 310 с.
4. К. Леві-Строс Структурна антропология. – К. Основи, 2000. – 387 с.
5. Patrice Pinell. Modern Medicine and the Civilising Process. // Sociology of Health and Illness. - 1996. - Vol.18. - No 1. - P.1-16.
6. Хабибуллин К.Н. Медицинская социология. – СПб., 2000.
7. William C. Cockerham. Medical sociology. – New Jersey, 1998. – 395 p
8. Хабермас Ю. Будущее человеческой природы <http://e-libra.ru/read/353620-budushee-chelovecheskoj-prirodi.html>

Онщенко Т.Є., к.м.н., доцент; Рябоконе О.В., д.м.н., проф., зав.каф.
Фурик О.О., к.м.н., каф. інфекц. хвороб Запорізького держ. мед. ун-ту

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Вища освіта є одним з провідних чинників соціального і економічного прогресу. Динамічність професії лікаря визначається специфікою і природою самої людини. Питання вищої медичної освіти, проблеми підготовки кадрів постійно знаходяться у центрі уваги.

Підписання Болонської декларації та входження України в єдиний Європейський освітній простір внесло ряд змін у післядипломну освіту лікарів. Головною ланкою національної системи освіти стало безперервне професійне навчання. Протягом 5 років лікарям необхідно набрати певну кількість кредитів, відвідати сертифікаційні цикли та короткострокові тематичні удосконалення. Кредити нараховуються за участь у роботі науково-практичних конференцій, проведенні науково-дослідної роботи, за роботу на освітніх сайтах. У зв'язку з цим, сучасна післядипломна освіта потребує розробки нової методології [1, с.11].

У теперішній час вкрай необхідні професійно компетентні, високоосвічені, культурні люди, які володіють розвиненим духовно-творчим потенціалом, приймають загальнолюдські цінності за орієнтири своєї успішної професійної діяльності, прагнуть до самоудосконалення, розвитку своїх кращих особистісних якостей і здатні усвідомлено приймати етично орієнтовані рішення. Перетворення в Україні орієнтує зміст професійної освіти на оновлення загальних підходів до підготовки кваліфікованого фахівця, формування загальнокультурної розвиненої особистості.

У зв'язку з цим, у кожного лікаря є важливі завдання - систематично підвищувати рівень своїх теоретичних знань, майстерності, неухильно розвивати клінічне мислення, удосконалювати методи обстеження і лікування хворих. Лікар, що не поповнює свої знання після закінчення ВНЗ, мало приносить користі хворим.

Вдосконалення лікаря - поняття широке і включає не лише підвищення рівня професійної кваліфікації, але і самовиховання особистості і характеру, вдосконалення етичних і естетичних принципів мислення і почуттів, поведінки.

Але на жаль, досі домінують традиційні підходи до організації і здійснення процесу навчання лікарів, які проходять цикли підвищення кваліфікації. Вони складаються переважно з лекційно-семінарської системи занять. Найчастіше використовуються пояснювально-ілюстративний і репродуктивний методи навчання. Викладач, прагнучи дати слухачам якомога більше теоретичної інформації, часто забуває про необхідність формування професійного мислення і підготовці лікаря як всесторонньо розвиненої особистості, яка готова до роботи в умовах сучасного суспільства [2, с.100].

Вважаємо, що проблеми і ефективність навчання дорослих людей необхідно розглядати з урахуванням теорії навчання дорослих - андрагогіки.

Андрагогіка є молодією галуззю наукового знання і знаходиться у процесі становлення. Зберігаючи смислову спадкоємність з педагогікою, «андрагогіка» вивчає специфіку навчання дорослої людини [3, с.13]. Тісний зв'язок андрагогіки з іншими дисциплінами не викликає сумніву, і це було визначено відомим російським психологом Б.Г.Ананьєвим у кінці 60-х років XX століття [4, с.23].

Предметом андрагогіки є теорія і методика навчання дорослих людей у контексті безперервної освіти [4, с.25]. Андрагогіка вивчає загальні закономірності навчання дорослих, із науково-методичним кадровим забезпеченням цієї діяльності, а її основною функцією є супровід дорослої людини, а для цього треба знати природу і особливості супроводжуваного [5, с.12].

На думку відомого соціолога І.С. Кона, вікові категорії мають три системи відліку, а саме закономірності індивідуального розвитку (можливості людини, що обумовлені його психобіологічними параметрами); специфіку вікової стратифікації суспільства (соціокультурні нормативи для покоління, громадське уявлення про належне для кожної вікової групи); прийнятну вікову символіку культури (сукупність соціальних очікувань у сфері поведінкових актів, зовнішнього вигляду, форм стосунків та ін.

[6, с.51]. Таким чином, дорослість можна визначити як якість життєдіяльності, яка втілює здатність до відтворення усієї повноти буття. Це не просто певний період у житті, але і особливий стан, суттєвими ознаками якого виступають свідомість і відповідальність за свої діяння.

Вирішальним у надбанні такого стану є освіта. Це ствердження залишається справедливим при дорослішанні, при "вступі" у період дорослості, що називається старістю, і далі - відходу з життя. У цьому сенсі міжнародний термін "life - long education" (навчання впродовж життя, або довічне навчання) є гранично точним [7, с.175;8, с.18].

Передумовою що формує соціально-андрагогічну специфіку навчальної діяльності дорослої людини є потреба в оновленні інформації. Необхідність постійного оновлення знань, вмінь, навичок, набуття додаткового освітнього досвіду обумовлюється постійною появою у житті дорослої людини проблем, вирішення яких вимагає від нього додаткового придбання знань, вмінь, навичок, досвіду діяльності, зміни установок. Все це стає джерелом мотивації до навчання і здатністю людини до навчання незалежно від його віку [9, с.61]. Андрагогіка - це шлях створення власного неповторного образу який тягнеться через увесь простір життєдіяльності кожної людини [10, с.7].

Основним положенням андрагогіки, на відміну від традиційної педагогіки, є те, що провідну роль у процесі навчання має не викладач, а «дорослий учень». У цьому випадку функцією викладача є надання допомоги у визначенні, систематизації, формалізації особистого досвіду, коректуванні і поповненні знань "дорослого учня". У цьому випадку відбувається зміна пріоритетності методів навчання [11, с.31]. Замість лекційних занять андрагогіка пропонує практичні заняття, переважно експериментального характеру та у вигляді дискусій, ділових ігор, кейсів, з вирішення конкретних виробничих завдань і проблем. Таким чином, змінюється підхід до здобуття теоретичних знань. На перше місце виходять дисципліни, що містять інтегрований матеріал з декількох суміжних галузей знань (міждисциплінарні дисципліни) [7, с. 176].

Дорослий виступає суб'єктом із властивою йому самосвідомістю і самостійністю настільки, наскільки він володіє об'ємом культури, способами професійної діяльності, формами культурної взаємодії з людьми та усвідомлює свою людську суть. А це неможливо без освіти [7, с.175; 8, с.18].

Стосовно освіти властивість суб'єктності у дорослої людини виявляється в наступних показниках: здібності самостійно формувати інформаційний запит; можливості вибору моделі навчання; усвідомленому прийнятті тієї або іншої позиції у процесі навчання; здатності до емоційно-вольової, фізіологічної саморегуляції у сфері освіти; прагненні і можливості привнести вміст свого життєвого досвіду до змісту навчання [9, с.78]. Основними ознаками дорослості у сучасному навчанні, є: усвідомленість інформаційного запиту, яка виражається у розумінні сенсу і цілях звернення до того або іншого освітнього змісту і його джерел; ангажованість, що передбачає добровільне творче включення в освітній процес; здатність до рефлексії з приводу змісту, процесу, результатів навчання; критичність мислення, що дозволяє адекватно оцінювати і коригувати хід навчання; відкритість і децентрованість мислення як здатність приймати множинність поглядів на світ, наколишню дійсність, бачити інші точки зору; інтерпретативна культура, що дозволяє знаходити і пред'являти іншим власні сенси, які народжуються у процесі засвоєння освітнього змісту; самостійність у досягненні позитивних освітніх результатів; вміння вчитися у системі міжсуб'єктних стосунків [9, с.35;10, с.7].

Організовуючи навчання дорослих людей, необхідно уявляти типові зовнішні і внутрішні труднощі, з якими зустрінеється дорослий у сучасній освітній ситуації. Підготовка дорослої людини як "людини що пізнає" включає: діагностику і засвоєння їм особистих природних інформаційно-пізнавальних здібностей і можливостей (типу мислення, пам'яті, уваги, модальності сприйняття, домінантності півкулі, продуктивний часовий режим роботи, пріоритетні освітні стратегії, комфортні форми роботи; засвоєні способи фіксації учбової інформації та її випучення з пам'яті, стереотипи навчання та ін.); організацію рефлексії з приводу оволодіння технологіями самоосвіти; засвоєння і розширення кола джерел освітньої інформації (бібліотеки - домашні і громадські, лекторії, Інтернет, клубні об'єднання та ін.); аналіз ресурсів і динаміки розвитку власних інформаційних потреб і запитів, себе як суб'єкту навчання [7, с.178].

У дорослої людини процеси сприйняття, запам'ятовування, мислення відбуваються не так продуктивно, як у дитини або підлітка. У зв'язку з цим найбільш важливе значення набувають методологія, методи і засоби навчання, наприклад використання мнемонічних прийомів запам'ятовування. Крім того, доросла людина має сталі ментальні моделі, позитивний досвід соціальної поведінки, професійної діяльності і т. ін. Проте, з часом, цей досвід застаріває, індивідуальні ментальні моделі входять у протиріччя із загальними (корпоративними) цілями, навичками і вимогами, що і обумовлює труднощі у навчанні дорослої людини, коли необхідним є не лише «щеплення» нового, але і «видалення» старого, такого, що зжило себе.

Освіта дорослих, а саме андрагогіка базується на наступних принципах [11, с. 76]:

- пріоритетності самостійного навчання. Для практичного використання цього принципу необхідна значна попередня підготовка, а саме - складання програм навчання, підбір і тиражування учбового матеріалу, придбання і створення повчальних комп'ютерних програм. Тут недостатньо складання списку літератури. Цей принцип забезпечує для дорослої людини можливість неспішного ознайомлення з навчальними матеріалами, запам'ятовування термінів, понять, класифікацій, осмислення процесів і технологій їх виконання. Значну допомогу в цьому надає сучасне дистанційне навчання.

- спільної діяльності "дорослого учня" з одногрупниками і викладачем при підготовці, у процесі навчання. Відправною точкою цього процесу є виявлення учнівських та виробничих потреб. Необхідним є з'ясування чотирьох точок зору на предмет навчання: "дорослого учня" (або декількох при груповому навчанні), його керівника, підлеглого і партнера (того, з ким пов'язаний "дорослий учень" внутрішньофірмовими виробничими зв'язками). Інтерв'ю викладача (аналітика, когнітолога) та групові обговорення дозволяють виявити ці потреби.

- використання наявного позитивного життєвого досвіду (перш за все соціального і професійного), практичних знань, вмінь, навичок, формалізація нових знань, що засновані на активних методах навчання і стимулюють творчу роботу учнів. Увага має приділятися індивідуальній роботі - написанню рефератів, кейсів (за шаблоном), створенню методичних схем і описів, які потім можуть бути доопрацьовані до стандарту підприємства. Індивідуальна робота направлена на взаємне обмінювання інформацією і знаннями між "дорослим учнем" та викладачем (аналітиком, когнітологом), що відбувається за допомогою діалогів. При цьому здійснюється формалізація емпіричних знань.

- коректування застарілого досвіду і особистих установок, що перешкоджають засвоєнню нових знань. При цьому може бути використаний як професійний, так і соціальний досвід, який вступає в протиріччя з вимогами часу, з корпоративними цілями. Наприклад, висококваліфікований фахівець, що налаштований на індивідуальну роботу, у зв'язку із загрозою для особистого благополуччя, може приховувати знання та не сприймати нових перспективних працівників. У таких випадках необхідні бесіди, переконання в неспроможності звичного, проводити формування нових точок зору, розкривати нові перспективи та ін., тобто вживати заходи.

- індивідуального підходу до навчання. Використовується на підставі особистих потреб, із урахуванням соціально-психологічних характеристик особистості і тих обмежень, які накладаються його діяльністю (наявність вільного часу, фінансові ресурси і таке інше). На підставі цього принципу проводиться оцінювання особистості "дорослого учня", аналіз його професійної діяльності, соціального статусу і характеру взаємин у колективі. Попередні інтерв'ю, анкетування, тестування дозволяють побудувати соціально-психологічний портрет "дорослого учня".

- елективності навчання, що означає надання "дорослому учню" свободи вибору мети, змісту, форм, методів, джерел, засобів, термінів, часу, місця навчання, оцінювання результатів навчання.

- рефлексивності, що базується на свідомому відношенні до навчання, що є головним для самомотивації у навчанні.

- необхідності результатів практичного навчання "учня": його вмінь і навичок для господарської і виробничої діяльності підприємства.

- системності навчання, що полягає у відповідності мети і змісту навчання його формам, методам, засобам навчання та оцінюванню результатів.

- актуалізації результатів навчання (іх швидке використання на практиці), що забезпечується принципами системності, практичної необхідності результатів навчання, індивідуального підходу, використання напрацьованого досвіду.

- розвитку, що спрямований на вдосконалення особистості шляхом створення умов до самонавчання, досягнення нового у процесі практичної діяльності людини.

Таким чином, використання андрогогіки, як науки що розкриває принципи, методи і засоби є необхідним для забезпечення розвиваючої, соціалізуючої та адаптуючої ролі освіти. Синтез інформації про дорослість визначає структуру і зміст освітніх потреб, дозволяє сформулювати рівень науково-методичного забезпечення, більш узагальнений і порівнянний з дидактикою вищої школи, педагогікою професійного навчання і підвищення кваліфікації.

Література

1. Плотникова І.Е. Реализация компетентного подхода в системе повышения квалификации научно-педагогических работников медицинского ВУЗа // И.Е. Плотникова, А.А. Филозов, С.Ю. Комова // Наука и Бизнес: пути развития. — 2014. — № 6 (36) - С. 11—14.
2. Плотникова І.Е. Проблемы и перспективы профессиональной подготовки врачей условий перехода на образовательные стандарты третьего поколения // И.Е. Плотникова // Культура физической и здоровья. - 2013. - № 4 (46). - С. 99-101.
3. Змеев С.И. Андрогогика: основы теории, истории и технологии обучения взрослых. - М.: ПЕР СЭ, 2007. - с.272.
4. Змеев С.И. Андрогогика: становление и пути развития // Педагогика. - 2005. - №2. - С.23-34.
5. Глейзер Г.Д. Новая Россия: Общественное образование и формирование общества // Педагогика. - 2009. - № 6. - С.11-21.
6. Кон, И.С. В поисках себя: личность и ее самосознание / И.С. Кон. - М. : Наука, 1984. - 335 с.
7. Бирюкова Н.А. Особенности взрослых учащихся и их учет в образовательном процессе / Н.А. Бирюкова // Проблемы комплексного развития Республики Марий Эл: сб. науч. ст.: Приложения № 6 к журн. Регионалогия. Саранск, 2005. - С. 174-179.
8. Суходобова Г.С. Понятие "зрелость социально-психологического развития человека" в контексте андрогогика // Новые знания. 2002. № 4. - С. 17-20.
9. Горшкова В.В. Взрослый как субъект непрерывного профессионального образования. Монография - СПб.: ГМУ "ИСОБ РАО", 2004. - 148 с.
10. Змеев С.И. Образование взрослых и процессы глобализации в сфере образования / С.Г. Змеев // Новые знания. 2005. - № 2. - С. 6-10.
11. Глазырина Л.В. Андрогогический подход к развитию образовательной активности педагога в процессе повышения квалификации: дис. канд. пед. наук / Л.В. Глазырина. Йошкар-Ола, 2006. - 162 с.